

РОЗДІЛ 3

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС; СІМЕЙНЕ ПРАВО; МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

УДК 342.721

ОСОБИСТЕ ЖИТТЯ: ТАЄМНИЦЯ ЧИ ПОВАГА?

PERSONAL LIFE: THE MYSTERY OR RESPECT?

Горобець Н.О.,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри юридичних дисциплін

*Сумська філія
Харківського національного університету внутрішніх справ*

У статті висвітлюються питання правової охорони права на особисте життя через вже закріплену в ЦК України таємницю чи, урахувавши сучасні тенденції трансформації приватного та публічного життя. Відстоюється позиція необхідності закріплення права на повагу до особистого життя особи, оскільки термін «повага» є більш гнучкий та у змозі передбачити правову охорону різносторонніх проявів особистого життя.

Ключові слова: право на особисте життя та його таємниця, особисте життя, публічне життя, приватне життя, повага, таємниця.

Статья освещает вопросы правовой охраны права на личную жизнь путем уже закрепленной в ГК Украины тайны или, принимая во внимание современные тенденции преобразования частной и публичной жизни. Отстаивается положение о необходимости закрепить право на уважение частной жизни человека, поскольку термин «уважение» является более гибким и способным предусмотреть правовую охрану разносторонних проявлений личной жизни.

Ключевые слова: право на личную жизнь и его тайна, личная жизнь, публичная жизнь, частная жизнь, уважение, тайна.

Privacy is a private matter of a person the content and form of which the person defines itself. The concept of privacy has not unanimous understanding in literature. There is a number of approaches to its understanding. Firstly, it is treated as property, moral, cultural and other links that are created on the basis of family, friendship and other relationships between people in privacy, procreation, housing, housekeeping, hobbies, taking part in cultural life, outlook, thoughts and beliefs. Secondly, privacy is considered through the opposition of private – public life.

Today, the public life is not identified only with political activities. It is considered as a sphere of life that is open to the society and reflects the interests of community and state. Transformations that have been in private life took it out of the personal, intimate areas that were covered from the others, and made it a part of civil life. One may state that there is no clear boundary between private and public life. And the question about the concern of a particular human behavior to the private or public life should not be guided only by the criteria of their distribution.

Privacy is the right to make a decision about how to spend his life and everyone's right to cover it or not to others without intervention from outside. Modern realities demand us to speak at the legislative level about respect but not secrecy that is absorbed by the previous term. Privacy deserves full respect, which reflects the official legal recognition of precisely such values. Undoubtedly, in this case we are talking not about the respect of its subjective and moral aspect (respect as emotion), but in outside behavior, socio-ethical and legal terms (respect as an action). The difference between the statements of the «right to privacy» and «right for the respect to privacy» is obviously lies in presence in the latter case some positive legal duties imposed to the obligated persons.

Key words: right privacy life and its secrecy, privacy life, public life, respect, secret.

Особисте життя – особиста справа особи, зміст і форми якого вона визначає сама. Побічний вплив на нього здійснює суспільство за допомогою неправових регуляторів людських відносин: моральних цінностей, релігійних норм, системи ідеалів, пріоритетів, відношення інших членів суспільства до тих чи інших вчинків особи у сфері особистого життя тощо. У сфері культури сучасного українського суспільства особисте життя зазнало суттєвої трансформації. Приватна та публічна невід'ємні сфери людського буття на сьогодні вже не мають такої чіткої межі як це було до XIX ст., а відтак це обумовлює необхідність по-новому подивитися і на цивільно-правову охорону особистого життя.

Дослідженням проблеми особистих немайнових прав, цивільно-правової охорони особистого життя приділяється значна увага зарубіжних і вітчизняних учених. Таємницю особистого життя, повагу до нього у своїх роботах досліджували: М. Л. Апаніч, В. І. Бобрик, Л. О. Красавчикова, І. Л. Петрухін, М. М. Малєїна, Н. В. Устименко, Р. О. Стефанчук, С. О. Сліпченко та ін.

Метою статті є дослідження особистого життя через протиставлення «приватне – публічне» з врахуванням змін і трансформацій, що відбуваються у сучасному суспільстві та аналіз правового режиму таємниці, поваги до нього.

У літературі немає одностайності щодо розуміння поняття особистого життя. Виділяється декілька підходів до його розуміння. По-перше, його розглядають як майнові, моральні, культурні й інші зв'язки, які створюються на основі сімейних, дружніх, інших відносин між людьми в сфері особистого життя, продовження роду, влаштування житла, ведення домашнього господарства, хобі, участі у культурному житті, світогляду, думок, переконань [1]; по-друге, особисте життя розкривають через протиставлення «приватне – публічне» життя [2, 3, 4]. Розглядаючи поняття особистого життя через протиставлення «приватне – публічне» потрібно враховувати зміни і трансформації, що відбуваються у сучасному суспільстві, які вимагають по-новому подивитися на ці поняття.

Під об'єктом особистого життя пропонується розуміти реальні явища і відносини особистого життя та інформацію про особисте життя [5, с. 19]. Звідси, виділяються і різні завдання цивільно-правової охорони особистого життя: забезпечення свободи власного переконання в індивідуальній життєдіяльності і, відповідно, недопущення розповсюдження інформації про особисте життя через встановлення режиму таємниці особистого життя.

О. В. Ходус стверджує, що сучасні українці продовжують сприймати приватне життя в традиційному (чи-

тай – радянському) сенсі як рівень приховування чогонебудь, насамперед від влади [6, с. 92].

Приватне та публічне як у буденному, так і в науковому дискурсі зазвичай фігурують як тотожні опозиції «суспільне – особисте». Так, приватне – це приватне життя, життя вдома і сам дім – приватна власність. Відповідно, публічне – спільне, життя поза домом, осяжне та видиме для інших з їх спільними інтересами [7, с. 46]. Таке протиставлення у літературі називається штучним явищем, створеним людьми завдяки певним зусиллям [7, с. 49].

Поділ життя на приватне та публічне був чітко окреслений за грецької демократії. Так, публічне життя ототожнювалося з політичною діяльністю, а приватне – з особистими, майновими, економічними потребами [7, с. 46-47]. Публічне з давніх-давен розглядалося як сфера, де люди захищають інтереси суспільства в цілому, а власні справи, пов'язані із необхідністю забезпечувати життєдіяльність індивідів, залишають осторонь. При цьому приватне життя – це життя у власному домі, тобто дещо таке, що має просторову форму – що можна залишити позаду, із чого можна вийти. Тобто, між приватним та публічним існувала чітка межа, яку особа повинна була подолати для зміни сфер життєдіяльності.

Звідси, поняття «публічне» розкривається у двох аспектах: видиме – те, що відкрито, видимо чи доступно іншим, протиставляється тому, що сховано чи приховано (що тим самим утворює «приватне»), колективне – те, що колективне чи впливає на інтереси колективу, в протиставленні індивідуальному (приватному, особистому) [8, с. 8].

Розподіл сфер життєдіяльності людини на приватну та публічну передбачав існування чіткої межі, що відділяла їх одну від одної. Аналізуючи приватне та публічне життя на сучасному етапі, можна зазначити, що відбулися суттєві зміни у світогляді людини за рахунок стрімкого розвитку суспільства та різноманітних інноваційних технологій. Це призвело до таких непритаманних донині явищ як: тотальний контроль держави у сфері особистого життя через загрозу тероризму, винайдення надсучасних засобів стеження за особою тощо; устремління самого обивателя виставити своє приватне життя на всезагальний показ. На сьогодні приватне життя знаходить свій розвиток через публікацію, тобто виставлення напоказ свого особистого життя. У сучасних умовах розвитку суспільства приватне життя, взаємодіючи з публічним, починає відігравати роль стрижня особистості, що формується повсякденним життям за різноманітних дій приватного, сімейного, домашнього та інтимного характеру. З цих позицій приватне життя перетворюється на особливий інкорпорований інститут, що включає людину не лише у спілкування із близькими у сфері побуту, але й у суспільну систему, у соціокультурне та природне середовище. Відповідно, сучасна форма приватного не тільки не роз'єднує людей, не поглинає і експансує публічне, але стає джерелом його відтворення [9, с. 15]. У відношенні до особистого життя виникає уявлення, що воно існує лише задля художнього зображення життя особистості і не є цінністю саме по собі.

Приватне життя може розглядатися як вільне і самодостатнє лише за умови його включеності у систему суспільних відносин, які й уможливають його як таке. В результаті взаємодії цих протилежних тенденцій, які, однак, взаємодоповнюють одна одну, приватне життя стає предметом культивування інтимних, дуже особистісних властивостей і якостей, що приховуються від інших. І все ж, такі форми приватного життя, що охоплюють різноманітні сфери сучасного суспільства, стають основним джерелом розвитку сучасної культури. Саме тому на сферу приватного покладається значне навантаження, яке раніше виконувала публічна сфера [9, с. 16].

Ураховуючи вищевказане, зазначимо, що на сьогодні публічне не ототожнюється лише з політичною діяль-

ністю, його розглядають як сферу життя, яка є відкритою для суспільства та відтворює інтереси суспільства, держави. Трансформації, що відбулися із приватним життям, вивели його із особистої, інтимної сфери, закритої від інших, а відтак зробили особисте життя теж частиною суспільного життя. Можна стверджувати, що на сьогодні не існує чіткої межі між приватним та публічним життям, а при вирішенні питання, чи є та чи інша поведінка особи – поведінкою у сфері приватного чи публічного життя, не можна керуватися лише критеріями їх розподілу, які існували донедавна.

У цьому контексті актуальним видається таке положення як – сучасне суспільство потребує для особистого життя особи більше таємниці чи поваги. Слово «таємниця» тлумачиться як те, що приховується від інших, відоме не всім; те, що не підлягає розголошенню, секрет [10]. У цивілістичній літературі термін «таємниця» розглядається в розумінні: 1) обмеженого кола відомостей; інформація, яка стосується охорони інтересів держави і громадян [11, с. 56]; відомостей про певну людину, не пов'язаних з її професійною або суспільною діяльністю, які дають оцінку її характеру, зовнішності, здоров'ю, матеріальному стану, сімейному становищу, способу життя, окремим фактам біографії, а також її відносинам з друзями, родичами, знайомими тощо [2, с. 153]; відомостей конфіденційного характеру про різноманітні сторони індивідуальної життєдіяльності людини, розголошення яких завдає або може завдати людині шкоди [12, с. 10].

До таємної інформації належить інформація, що містить відомості, які становлять державну та іншу передбачену законом таємницю, розголошення якої завдає шкоди особі, суспільству і державі (ст. 30 Закону України «Про інформацію»). Відтак, таємницю особистого життя становить інформація, яка має статус конфіденційної, стосується різноманітних сторін індивідуальної життєдіяльності особи, розголошення якої завдає чи може завдати шкоди уповноваженій особі та/чи особам, відомості особистого характеру стосовно яких були розголошені; доступ або розголошення такої інформації можливий лише за згоди особи, або у випадках прямо передбачених законом (відомості, повідомлені стороннім особам при виконанні останніми службових обов'язків, послуг або певної роботи тощо).

Повага визначається як почуття шани, прихильне ставлення, що ґрунтується на визнанні чий-небудь заслуг, високих позитивних якостей когось, чогось, пошана, шана, шаноба [13, с. 453]; абстрактна соціальна категорія, яка відображає оцінку почуття гідності/вищості/більшої ідеальності того, на кого спрямована ця оцінка [14]. Людина має розуміти свою соціальну цінність, значущість, недоторканність, мати почуття власної гідності та відчувати повагу до себе інших осіб.

Право на повагу до особистого життя є правом жити за власним бажанням, правом бути захищеним від публічності, право встановлювати і розвивати стосунки з іншими людьми, особливо в емоційній сфері для розвитку та становлення особистості.

Еволюція прецедентного права за Європейською конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод показала, що гнучкість, притаманна терміну «повага», дозволяє йому розвиватися і, незважаючи ні на що, реагувати на зміни в суспільстві. Аналізуючи ставлення осіб у сучасному суспільстві до таємниці особистого життя, видається встановлення лише його таємниці неактуальним.

Зазначене вказує не тільки на перспективи наступних наукових досліджень права фізичної особи на особисте життя та його таємниці, але й на необхідність подальшого вивчення питання таємниці та поваги до особистого життя фізичної особи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Романовский Г. Б. Право на неприкосновенность частной жизни / Г. Б. Романовский. – М. : МЗ–Пресс, 2001. – 382 с.
2. Маленина М. Н. Личные неимущественные права граждан : понятие, осуществление, защита / М. Н. Маленина. – М. : МЗ–Пресс, 2000. – 241 с.
3. Стецовский Ю. И. Право на свободу и личную неприкосновенность : нормы и действительность / Ю. И. Стецовский. – М. : Дело, 2000. – 563 с.
4. Стогова О. В. Особисте життя : проблема визначення поняття / О. В. Стогова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/12062/2/osobyste%20gytuya%20ludyny.pdf>.
5. Красавчикова Л. О. Личная жизнь граждан под охраной закона / Л. О. Красавчикова. – М. : Юридическая литература, 1983. – 160 с.
6. Ходус О. В. От общественного к частному : актуальные модальности социокультурного бытия / О. В. Ходус // Нова парадигма. – 2014. – Вип. 121. – С. 84–94.
7. Волковинська В. О. Публічне і приватне : необхідність кордонів чи криза інтерпретації / В. О. Волковинська // Молодий вчений. – 2015. – № 2. – С. 46–50.
8. Публичная сфера : теория, методология : монография / под ред. Е. Р. Ярской-Смирновой и П. В. Романова (Библиотека «Журнала исследований социальной политики»). – М. : ООО «Вариант» : ЦСПГИ, 2013. – 360 с.
9. Соболевська М. Між приватністю та публічністю : парадокси сучасного суспільства / М. Соболевська // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки : Збірник наукових праць. – К. : Фенікс, 2010. – Вип. 10. – С. 11–16.
10. Академічний тлумачний словник української мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sum.in.ua>.
11. Рыбальченко Р. К. Личная жизнь граждан и некоторые вопросы ее конституционной охраны в СССР / Р. К. Рыбальченко // Проблемы социалистической законности. – Харьков, 1981. – Вып. 4. – С. 53–60.
12. Устименко Н. В. Таємниці особистого життя людини та їх цивільно-правова охорона : автореф. дис... на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук за спец. : 12.00.03 «цивільне право та цивільний процес ; сімейне право ; міжнародне приватне право» / Н. В. Устименко ; Національна юридична академія України ім. Я. Мудрого. – Х., 2001. – 20 с.
13. Новый тлумачний словник української мови : у 4-х т. [укл. : В. Яременко, О. Сліпушко]. – К. : Вид-во «Аконіт», 1998. – Т. 3. – 1998. – 928 с.
14. Вікіпедія – вільна енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/wiki/Повага>.

УДК 347.635:347.637

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА НА КОНТАКТ ТА СПІЛКУВАННЯ З ДИТИНОЮ ПРИ ОКРЕМОМУ ПРОЖИВАННІ БАТЬКІВ

THE RIGHT TO CONTACT AND COMMUNICATION WITH THE CHILD AT SEPARATION PARENTS

Гресь Н.М.,
старший викладач

Сумський національний аграрний університет

Стаття присвячена дослідженню механізму реалізації права на спілкування та контакту з дитиною при окремому проживанні батьків, виявленню теоретичних та практичних проблем при реалізації цього права. У статті аналізуються форми і способи захисту права на спілкування та контакт з дитиною. Зокрема, увага приділена адміністративному та судовому порядку захисту порушеного права на контакт та спілкування з дитиною.

Ключові слова: дитина, батьки, батьківські права, право на контакт з дитиною, право на спілкування з дитиною, здійснення права, захист права.

Статья посвящена исследованию механизма реализации права на общение и контакт с ребенком при раздельном проживании родителей, выявлению теоретических и практических проблем при реализации этого права. В статье анализируются формы и способы защиты права на общение и контакт с ребенком. В частности, уделено внимание защите нарушенного права на контакт и общение с ребенком в административном и судебном порядке.

Ключевые слова: родители, ребенок, родительские права, право на контакт с ребенком, право на общение с ребенком, осуществление права, защита права.

This article investigates to the mechanism of communication and contact with child in the separation of parents identify theoretical and practical problems with the implementation of this right. This article analyzes the forms and methods of protecting the right to communication and contact with the child.

The right to contact and communicate with the child provided a number of regulations and conventions ratified by Ukraine. The concept of the right to contact disclosed in the Convention on contact with children 2003, Ukraine adopted in 2007.

National law gives parents the opportunity to sign a contract for the implementation of parental rights and duties to those who does not live with child. In this agreement persons may decide many important moment for them: the frequency of meetings with the child, their duration, the presence of third persons in communicating.

But very often mothers of minor children object to personal contact with the father of the child or require that it happened in their presence. There are numerous cases of antagonizing the child against the father when the rule of law is violated and the person intentionally interferes in communication with the father of a minor child.

The law provided for administrative and judicial procedures to protect rights of access of the parent who does not live with the child. The protection of family rights is the guardianship and custody. If any of the parents do not agree with the decision of the guardianship authority on this issue, such a decision may be appealed in court. But the resolution of the dispute regarding contact with the child in court can only deepen the conflict situation between the parents. In this sense, mediation appears necessary and most appropriate way to settle disputes in this category. It should be noted that family mediation is one of the first and most common types of mediation abroad.

Key words: parents, child, parent's laws, right to contact with child, right to communication, exercise of right, defense of right.